

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 16.

У Новом Саду, 30. октобра 1908.

Год. I.

САДРЖАЈ: Учитељски идеализам. — Модерно цртање, од Јов. Искруљева, из Врањева. — Индивидуалност. — Школа и настава: Биолошки принцип у настави. — Учитељство; Скупштина Учитељског Удруж. у Србији. — Главна скупштина Хрв. педагошко-књижевног збора. — Педагошки преглед: Велике народне школе у Данској. — Из школске самоуправе: Решење ЕШО бачког о издатцима за учит. средње зборове. — Практичне обраде: Година и годишња доба, од А. Пејића. — Из праксе: Белешке о учитељеву држању у школи, по F. Wiedemann-у. — Извештај о школама у епарх. темишварској. — Преглед књига: Serbisches Schulwesen, von W. Bakitsch. — Белешке. — Нове књиге. — Одговори уредништва. —

Учитељски идеализам.

Учитељи свију народа поносе се тиме, што идеално схваћају свој позив. Сви највећи учитељи светски и реформатори људског друштва схваћали су тако свој позив. Није необично-дакле-што и мали учитељи тако схваћају своју просветну задаћу. То већ сам позив собом доноси, јер сваки учитељ зна, да у својој школи нема посла с дрветом, гвожђем, иловачом и каменом, него с децом, с њиховим срцем и душом, најдражим благом породице, општине и државе, будућим грађанима, па по томе не може их учитељ сматрати као робу којом се бави да је дотерује и продаје, него у раду своје мора ићи за тим да резултатом користи животу, човечанству, народу, свету. Ово је излазна тачка учитељског идеалисања, докле год га траје.

А је ли лако бити такав идеалиста? Теше те да је награда твоја на небу, а они траже награде на земљи. Погледаш око себе и видиш по разним безначајним позивима људе, који су куд и камо боље и несразмерно јаче наплаћени за свој рад. А ти треба на све то да идеалишеш. Ти треба да си идеалиста и онда, ако ти општина није набавила ни оно, што ти је најпотребније. Треба да се одушевљаваш за свој просветни рад и онда, ако немаш у својој школи ни штице, ни честите рачуналке, ни каквог другог учила потребног за наставу. Треба да си идеалиста и онда, ако немаш честите пећи да се зими огрејеш, а

и онда, ако ти ни огрев није спремљен, или је спремљен Бог те пита кад и такав, да не знаш шта ћеш с њим. Драги мој! Кад ти у школском одбору седе лецедери и друга слична бранжа, и хоће да су ти власт, и да боље знају и разуму шта треба школи и настави, то ти не сме сметати, и кад хоће да се у твој стручан рад мешају, ти и на то треба да си идеалиста. Ако се нађе какав почтенородни пулгер или какав благоразумни појка који хоће да се прави важан према твоме послу и да те мало окреће час овамо, час онамо, ти то не смеш примити за зло, ти и опет треба да си идеалиста и да идеално схваћаш свој позив. Па и кад си се нарадио и уморио и не можеш више, него треба да се у мир повучеш, не буди незадовољан кад те усреће с мало мировине. Не клони духом кад те као старог, изнемоглог учитеља почну сажаљевати што злопатиш. Ти мораш свој позив, коме си живот посветио, идеално схваћати, јер награда је твоја на небу и у оном, што си со земљи и светило свету!

Јест, ти треба да си светило свету, али сваки ће имати онако светило какво уље буде досипао. И твој идеализам је светла звезда, која те води у раду и животу, али јој светлост мраче понајвише они, који воле мрак, који презају од светлости. Тима је твој идеализам тежак, не носан, безвредности, јер он сузбија моћ мрака. А данас

је још увек мрак моћ н. Моћан је и међу онима који истичу просвету, моћан је и међу овима, који желе добра људском друштву, јер међу свима тима воде велику реч они, који су пријатељи мрака, а љубав к напретку само им је плашт да дођу до уплива и одрже мрак, јер опстанак њихов у мраку је чврст, у тмни има ослоњаца. Напротив твоје идеализму светлост је ослонац, а светлост се од давнина бори с мраком.

Па и ти учитељу као идеалиста и представник светлости мораш се борити с мраком, јер твој идеализам нема у мраку живота. Њему је светлост живот!

Нека те не обара дакле, недаћа на коју ћеш наићи на сваком кораку, јер ти си на то пошао првим кораком у позиву своје. У савлађивању тих недаћа и лежи величина позива твога, у њима се кристалише твој идеализам.

Тешка је то задаћа, али часна и светла!

Б.

Модерно цртање.

Јован Искруљев учитељ — Арач-Врањево. —

II.

„Модерно цртање“ у нашим основним школама.

На питање, да ли би се могло цртање увести у наше основне школе, по моме мишљењу дало би се ово одговорити: Модерно цртање може се увести у наше основне школе, али при увађању модерна цртања, не упуштати се и не отићи у далеку педантност, као што је то случај у Америци и Енглеској. Немогуће је пак прихватити сва она начела, која су заступљена у најмодернијим државама из ових разлога: Школе су нам преоптерећене градивом тако да врло мало времена остаје на цртање. Школе су нам препуне ученицима, а и сиромашне су, те у прибављању потребних средстава за цртање не могу се такмачити се Америком и Енглеском. Према томе — које из свога искуства и праксе, које из свога студирања, које пак обзиром на предречене околности — хоћу да не такнем све оне главније захтеве, који се

могу у нашим основним школама, без икаквих тешкоћа и сметњи, применити и остварити. Главнији захтеви, који су од данас заступљени скоро у свима културним државама, а који су од велике важности по наше народне школе, јесу ови:

а) Цртање треба да је центар основне наставе (Илустрација наставних предмета.)

б) Инстинктивно цртање (Цртање по нагону)

в) Цртање као самосталан предмет (Техничко цртање у служби природе)

а) *Илустрација наставних предмета.*

Сваки наставни предмет захтева очигледност. Без очигледности прави успех у настави не може се ни замислити. Капћерев руски педагог разликује 3 врсте очигледности: потпуну, половну и умну или усмену. — Потпуна очигледност треба да има посла само са појединим предметима и појавама; половна очигледност задовољава се моделима и цртежима предмета; усмена очигледност бива без тих очигледних ствари, већ се састоји у томе, што се знање саопштава у конкретном (разумљивом) децјем језику и тако поступно, да га деца лако примају и памте.“ — Ну, по моме мишљењу најпотпунија очигледност постићи ће се тада, ако се све 3 Капћереве очигледности споје у једну целину. Природне или уметничке предмете треба у оригиналу деци показати и посматрати их, децјим језиком описати их и онда илустровати их. Ученици ће ствар само тада потпуно разумети, ако је могу памтити, замислити и илустровати и после њеног уклоњења. Видимо дакле, да је цртање средство за бољу очигледност, за боље схватање и боље памћење наставних предмета.

Цртање треба да се провлачи кроз све наставне предмете, као какв црвен вит. — Пођимо од првог разреда, да видимо од колике је важности цртање у основној школи. — У првом разреду — поред рачуна и веронауке — најглавнији су предмети читање са писањем и очигледна настава. Да напоменем речи Др. Панчића: „Што да је цртање теже од писања? И слова се састоје из правих и кривих линија, као и облици ствари; и ми научимо

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

да правимо та слова ма да нас не подсећају на нешто што у природи постоји. . . . Ово наглашавање Панчићево у српским школама није пало на плодно земљиште. Мађари беху обазривији но ми Срби; увидеше, да је предспрема писања по досадашњем методу врло неспретна и тешка, јер се ученици упознају са цртама, које их не интересују. Зато спојеше предспрему писања са цртањем, те према овом методу елементарне црте деца слажу одмах у облик куће, прозора, оgrade, мердевине итд. По овом методу израдише *Csáky Elek* и *Jovica J. S.* престоички учитељи (*Az első írka*) писанке, у којима је предспрема писања спојена са цртањем. — Све оно што се деци тумачи и показује при очигледној настави, треба, ако је могуће одмах и цртати.

Но права благодет илустрације наставних предмета, огледа се у старијим разредима основне школе. Земљопис без цртања географских предпојмова, као: брда, река, језера, залива итд. не може се темељно и рационално предавати. Цртање мапа, бојадисањем, највећа је дечја радост. Искусио сам да ми ученици најрадије уче, и најволију онај предмет, који је скопчан са илустрацијом.

Природословље без очигледних справа и цртања боље да се и не предаје. Та каквих дивних партија има из природословља за цртање! Роначко звоно, мерила, колотур, спојени судови, водоскоци итд. врло су леп материјал и за право техничко цртање.

Многи ће се можда изненадити, кад рекнем да се и историја, песме, читаначки предмети могу илустровати. Илустрација ових предмета саставни је део и концентрације наставе око цртања, али особиту улогу игра при инстиктивном цртању, о којем ћу касније говорити

И партије из природописа дају се илустровати. Илустровање партија из природописа у Сједињеним Државама — приликом париске изложбе — задивило је и изненадило све педагоге научног света. У Сједињеним Државама деца илуструју развитак једне биљке од њеног клијања, па све до земаља у разним фазама.

Учитељ задаје из природописа оваке задатке: Скупљајте разне плодове, лишће, итд. и у вашим белешкама прецртавајте им разне особине.

И веронаука се може, а и треба је илустровати. Поједине лекције из литургије не могу се добро сватити без очигледности. Подела храма, спољашност храма, иконостас, одежде, судови итд. морају се деци у оригиналу или цртежу приказати. Кад их учитељ мора цртањем на табли протумачити, нека их одмах, ради бољег успеха, и ученици прецртавају у своје белешке.

Ручни рад спојити са цртањем од велике је финансијалне користи; тим мање новаца трошило би се на труковање штрваница и украса.

Корист илустровања наставних предмета огледа се у томе, што би оно могло послужити у мешовитим разредима за тихо вежбање, те учитељ не би морао дуго размишљати, шта да зада ученицима за тихо вежбање.

У овом правцу радио сам у својој школи, зато тврдим да се веома потенциран успех може постићи у оним предметима, који су спојени са илустрацијом. Милина је гледати са каквом вољом, радношћу и одушевљењем очекивају деца ове наставне предмете: Литургику, земљопис, физику итд.

Ради стварног доказа ове моје тврдње, донео сам са собом неколико бележака мојих ученика на преглед и оцену.

(Наставиће се.)

Индивидуалност.*)

William Stern, одлични психолог, каже, да је „индивидуалност проблем XX. столећа!“ И чудновато, да тај проблем баш тада осваја и господари духовима, када се владавина индивидуалности западу клони, и, када се према индивидуализму и грдним размерама развија, као неописана сила која световима диригира: — *социјализам*.

И у педагогији је то најоштрији приговор против старе педагогије, а нарочито

*) *Népművelés*, 1908. св. V. стр. 385.

против Хербарта и његове школе, што заступа индивидуалистичну, а против те индивидуалистичне педагогије ставља се социјална педагогија, као производ модерног доба, као представница модерних идеја и, која као да је позвана да буде правом њиховом искупитељицом. За то опет баш у овом добу комешања модерних идеја, све се јаче чује захтевање да настава и васпитање не буде настава и васпитање у маси („*en masse*“), него да индивидуализира, т. ј. да у своме раду не узима у обзир само велику просечност, него особу, личност, индивидуу. А то је знак, да морамо одавати: „поштовање индивидуалности!“

Па то је стари захтев, — казаће се, — који налазимо по свима старим педагогијама, по којем, васпитање треба да се прилагођује према индивидуалности дејчој и да је настава према индивидуалности дејчој одмерена! Но то по старим педагошким изворима заиста није друго, до ли празно фразерство, а у пракци пак велика вулгарност.

Али захтев модерне педагогије значи нешто сасвим друго. Ту се не говори само о томе, да узимамо у обзир индивидуалност дејчу — што је увек чинио сваки педагог — него о томе, да се укупно васпитање и настава директно оснива на проучавању индивидуалности дејче. То пак значи, да ће се поступак, који је до сада владао, темељно променути.

Али и с друге стране, тај се захтев не коси с' оним, што ћемо употребљавати социјалне утицаје и дете у тако социјалном оквиру, према данашњим друштвеним потребама однеговати. Индивидуалност је основа, на коју ће се остали социјални одношаји само надовезивати. Нека се развије индивидуалност, али нека ступи уједно у многострани одношај са заједницом у којој живи и нека буде крајњи циљ: Хармонија између индивидуалности и друштвеног јавног мњења.

По томе дакле, друштво ће циљеве истаћи за васпитање и појединац ће само тако успевати, ако се буде знао наћи у тој великој заједници, као члан тога друштва. Али где је место појединца у тој

великој заједници, и шта му је посао, то ће одлучити његова индивидуална својства његове личне способности и наклоности.

Али не зависи само то од индивидуалних својстава човечјих, него и то, како и којим ћемо начином успети да од њега друштву у сваком погледу свесног радника створимо. Другим речима: Сав васпитни поступак мора се оснивати на познавању индивидуалности.

Познавање или наука о индивидуалности, постала је пак, као и свака друга наука, на два начина: Практичним путем, интуитивним начином или теоретским путем т. ј. помоћу научног истраживања.

Наравно, да су у ствари педагошке праксе важна практична знања, и да је од пресудног значаја по успех васпитања то, у каквом ће обиму човек у стању бити да упозна индивидуална својства дејча. Само тако ће нам поћи за руком да васпитне утицаје учинимо доминантним факторима, ако практично будемо познавали индивидуалност сваког детета. Само они утицаји постају доминантним факторима, који највише ослонца налазе у индивидуалној диспозицији дејчој. Али да би се оспособили за нужно познавање људи, а тако да би и према особинама дејчим имали потребну осетљивост, нужно је, да располажемо читавом гомилом урођених и стечених способности. И за васпитачки рад, исто тако као и за сваки други позив, шта више може бити да још у већој мери него за други који позив, извесне особине чине човека спретнијим. Таково једно основно својство је разумевање других, замишљање туђих душевних стања, нагло схваћање у туђој души насталог ефекта, једном речи, то је ингениозност, која је у стању да сместа ступи са другима у контакт. Али осим тога потребна је и велика количина знања, она маса стечених особина, које уопште човека културним човеком чине. Васпитни утицај једнострано изображеног човека, не може бити благотворан, те ако такове особе и не утичу штетно на идућу генерацију, то се само томе приписати даје, што се такав једнострано утицај морао држати у равноте-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

жи са утицајима, који су са које друге стране долазили у разним правцима.

Али је несумњиво да су поред тих наслеђених и стечених општих својстава васпитачу потребна још и нека специјална знања, која ће се директно односити на индивидуалност децу. Пошто знамо, да су васпитни утицаји у свако доба управо душевни утицаји — још и тада су душевни утицаји, кад се на тело односе — по томе су дакле она знања, која су баш овде потребна, психолошка. Васпитаче су у свима временима руководила овака практична психолошка знања, али паравно, да су се иста само у великој површиности познавала.

Према томе је пре дрсура, него ли васпитање било оно, у чему су деца учешћа узимала. Дете је, као оно пасивно биће, које се не даваше разумети трпело горке године свога развића, или се пак, — где не бејаше т. зв. строго васпитање, — под утицајем случајних утисака уз задовољење своје ђуди, развило у бескорисно створење. Али о правом познавању децејег душевн. г живота не може бити ни говора, а богме и данас није редак случај да, како код родитеља, тако и код учитеља и професора видимо недостатке у правом појмању душе деце.

Родитељи и педагози по позиву, мисле као човек са зрелим погледима и појимањем и, веома често падају у ту погрешку да и дете тако схваћају и истом мером оцењују као и одрасле. Све ако их иначе тачно појимају, и онда је велика погрешка и тешка заблуда да се при оцењивању децејег рада, мишљења и осећања држе истог гледишта, које би само зрелим људима меродавно било. Чак и потпуно образован и благе нарави човек тако наноси неправду деци. Нећемо ни да говоримо пак о томе, у колико случајева недостаје те питомости и добротe и у колико случајева родитељ или васпитач на зло употребљава своју власт, за то, што је иста по праву и при-

родном току ствари у њиховим рукама, али таквих својстава, која би их оспособљавала, да би ту своју власт спасоносно употребљавали, они немају.

Колико је родитеља, којима је само то у мислима, да су им деца дужна да се покоравају, а они да могу с децом чинити шта хоће. У школи се ређе виђа овакова влада и ђудљивост, с једне стране из разлога што је надзор већи, с друге стране пак због великог броја ученика што учитељевом или професоровом раду у извесном степену даје обележје јавности. Али и ту се догађа, да се учитељ или професор строго придржава свог нетачног мишљења и да је у том уверењу, да се он при оцењивању ученика не ће огрешити.

А како је тек велик тежак посао дете разумети: Децеј свет је сасвим другачији, од одраслога. Али у опште, о сваком ћемо тек тада правичан суд изрећи, ако је пред нама, да се јасно изразим, — цела, мапа душевног стања дотичнога, и да познајемо све оне околности, које су утицале на стварање дотичног дела. Кад бих знао, које диспозиције покрећу дете на то, да даном приликом тако ради, као што ради, да тако пише, као што пише, да тако учи, као што учи, и не другачије, онда би га разумели, и правилније оценили.

Међу тим истина је, да је данас уопште већ здраво развијена у људи способност, да друге разуму и по заслуги цене, и да душевно стање других правилно оцењују. да боље пронађу мотиве рада и уопште да тачније завире у свет душевног живота.

Већ сама та околност, што смо тај стари начин оцењивања нашли за неуместан и непотвун, показује, да су нам психолошка знања у великој мери обилнија. Са напретком културе уопште се обогатила душа човечја, а с тиме заједно развило се интересовање према душевним стварима и психолошко осећање. Развитак овог најбоље показује огледало душевног нам живота: литература.

(Наставиће се.)

Школа и Настава.

Биолошки принцип у настави. 3. Опширнију разраду биолошког принципа заступају Kiessling и Pfalz, Partheil и Probst, Schmeil, Säurich, Laukamm, Busemann, Niemann и Vurthe: за више школе нарочито Smalian, Pfuhl и др.

а.) *Kiessling* и *Pfalz* заступају естетски правац. б.) *Partheil* и *Probst* заступају биолошки принцип на свима степенима наставе. У погледу система стоје на правилном становишту, да се одабере само оно, што је потребно за познавање живота у природи. в.) *Schmeil* је спровео биолошки принцип досљедно и са темељним познавањем укупног живота у природи, и заступа морфолошко-физиолошки или кратко рећи биолошки начин обраде. Настава, која истиче узрочну везу између склопа тела и живота, има ову васпитну вредност: Изазива већу пажњу, бодрije опажање и тачније закључивање од стране ученика; она води дубљем разумевању природе и њених појава. На основу истицања тог бодрijег опажања, Шмајл нарочито пази на домаће животиње и биље. Предност даје оним тварима, које су од нарочитог значаја човеку и целини природиној. г.) *Säurich* у својој Ботаници заступа физичку и хемијску страну живота у биља. Осим тога повесницу биља и однос биља према човеку. д.) *Busemann* нарочито обрађује корисно и штетно биље.

4. *Адолф Руде*, признати немачки методичар, стоји у биолошком наставном принципу на овом становишту:

а.) Он узима у обзир систем у толико, у колико је потребан да се упозна природни живот. Он даје више вредности особинама фамилија, него особинама фела.

б.) Као што је у земљописној настави, тако треба да је и у природописној, свугде где год се може истаћи начело узрочности. Узрочна веза између склопа и живота, биљке и животиње, могућа је и потребна је у свима школама и вишим и нижим.

в.) Ту узрочну везу треба истаћи на свима степенима наставе. Природно је да човек пази да не претера преко схватања ученикова. Са развитком ученикова схватања, развијаће се и појимање узрочне везе и ученик ће то моћи самостално пронаћи.

г.) Но Руде примећује, да се учитељ чува од једностраног становишта, које само прихваћа

чисту биологију а заповестља морфологију и систематику. Мора се још и на то пазити, да се не преухитри у разјашњавању, и да се не улази у разјашњавање свега и свачега, јер има спорних питања, а ова се не износе пред ученике.

На овој основи израдили су препарације за природописну наставу Niemann и Wurthe.

5. При појимању узрочне везе пази се на ово:

1. у појединостима:

а.) веза између појединог оруђа и његове задаће.

б.) између појединих органа међусобно.

в.) између целокупне грађе неког створа и његове задаће у природи.

г.) између склопа тела и начина живота.

д.) између уређености тела и места на којем живи.

ђ.) између појединих животних радњи међусобно.

2. односи између појединих створова.

3. односи између органске и неорганске природе.

Најглавније из биолошког принципа налази се у оном под 1. тачка г.) однос између склопа тела и начина живота. Опажање оних односа између појединих створова и између ових и неорганске природе, води опажању зједничког живота. Већ у првој природописној настави да се лако показати какву вредност има ужаст облик жила, клијање ситних жилица на истима, пљоснат облик лишћа и томе слично.

Учитељ истакне чињеницу, а деца даје да то разјасне. На нижем ступњу, увек, свугде се полази од непосредног разгледања и опажања. С тога мора бити настава на овом степену искључиво из дечје околине. Где је потреба да се на вишем ступњу обрађују животиње и биље из туђине, мора се то извести у вези са сродним домаћим објектима и појавама. Брижљиво опажање облика неоспорно је потребно у биолошкој обради, за разјашњење појава потребније је него код чисте описне наставе.

Процес оплођавања у зоолошкој настави не претреса се, напротив у ботаничкој настави обрађује се потанко.

6. За проучавање биологије биља згодна је књига: *Thilman*, Biologie der einheimischer Pflanzen, Leipzig. Тилман обрађује склоп биљке, биљку и воду, биљку и светлост, биљке које се савим или мало хране органским градивом, однос

WWW.ONILTB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

биљке према температури, обраба биљке од штеточина животиња и ветра, појасан склоп водених биљака, оплођавање биља, размножавање и раширивање.

За потанко проучавање биологије биља подесне су књиге: Kerner v. Marilann, Pflanzenleben, Leipzig, 2. св. — Ludwig, Lehrbuch der Biologie der Pflanzen, Stuttgart, 1895. — Loew, Einführung in die Blütenbiologie auf historischer Grundlage, Berlin. Dümler. — Müller, Befruchtung der Blumen durch Insekten, Leipzig. Engelmann. За спрему учитеља у настави добра је књига и: Säurich, Biologie der Pflanzen im Walde. Leipzig. Wunderlich. 321. стр.

Мања књига за увод у биологију животиња је: Klauschs Kurzes Lehrbuch der allgemeinen Zoologie. Breslau. Hirt. Веће су књиге: Semper, Die natürlichen Existenzbedingungen der Tiere. 2. Teile. Leipzig. — Parker, Vorlesungen über elementare Biologie. Braunschweig. Vieweg.

(Наставље се.)

УЧИТЕЉСТВО.

Скупштина учитељског удруж. у Србији, донела је 6. августа ову резолуцију: „Поводом покренутог питања о пројектовању закона о школама, XXV Учитељска Скупштина изражава своју жељу да би у комисију за овај законски пројект требао да уђе што већи број учитеља и то нарочито са села. Ставља се у дужност председништву Скупштине да оно омах издајствује потребно одобрење од централне просветне управе, да се ова жеља XXV Учитељ. Скупштине што пре оствари. У случају да централна просветна управа не би могла биди теке могућности, да сноси трошак потребан за чланове ове комисије, то ће исти сносити каса Глав. Одбора Учитељ. Удружења.“

Бројно стање учитеља и учитељица у Крајевини Србији:

а) УЧИТЕЉИ СА ПЛАТОМ СВЕГА ИЗДАЈЕ СЕ ПЛАТЕ		
3.300 дин.	8 =	26.400
3.240	4 =	12.960
3.000	69 =	207.000
2.880	4 =	11.520
2.550	81 =	214.200
2.520	1 =	2.520
2.100	210 =	44.000
1.700	307 =	521.900
1.350	159 =	214.650
1.050	190 =	199.500
800	265 =	212.000
600	199 =	119.400
998		2,183.050 динара.

б) УЧИТЕЉИЦА СА ПЛАТОМ СВЕГА ИЗДАЈЕ СЕ ПЛАТЕ

2.800 дин.	1 =	2.850
2.550	19 =	48.450
2.200	55 =	121.000
1.920	1 =	1.920
1.900	88 =	167.200
1.750	2 =	3.500
1.600	26 =	361.600
1.300	270 =	351.000
1.000	122 =	128.000
820	164 =	131.200
750	1 =	750
600	49 =	29.400

998 1,346.970 динара.

Свега учитеља и учитељица има по званичним подацима 2.498

Главна скупштина Хрв. педагошко-књижевног збора установила је за годину 1909. овај прорачун: за издавање књига за учитеље 9.800 К, за издавање књига за младеж 1825 К, за издавање „Напретка“ 4747 К 20 ф, за издавање „Хрв. учитељског дома“ 1994 К 4 ф, за издавање „Смиља“ 1606 К, за школски музеј 3038 К 80 ф., за трошкове управе 2928 К 51 ф., за основну главницу 1194 К 99 ф., у свему 27.135 К. Та је потреба осигурана с исто толиким покрићем.

За нове чланове изабрала је:

а) за почасне чланове: Крањчевић Силвије, хрв. песник, учитељ и досадашњи први члан, и то у признање његова одличног двадесетпетогодишњег песничког рада, Черни Јосип, председник Савеза чешког учитељства и учитељ у Прагу, Скала Богдан, учитељ и тајник чешког учитељског Савеза у Прагу и Шустер Адолф, рав. учитељ у Бојанову у Чешкој;

б) за праве чланове садашњи чланови дописници: Црњко Иван, равн. у Сухопољу, Чајковец Сигисмунд учитељ вежбаонице кр. учитељске школе у Загребу, Дирр Оскар, учитељ у Госнићу и Шкавић Јосип, учитељ у Загребу;

в) као чланови дописници: Братељ Држишлав, учитељ вежбаонице кр. учитељске школе у Загребу, и Туцаковић Владимир, учитељ вежбаонице кр. учитељске школе у Осеку.

20. августа, одржана је свечана седница тог збора, у којој је председн. Ст. Басарићек оцртао досадашњи рад збора. Затим је Ј.

Клобучар поднео извештај о суделовању на словенском учит. конгресу у Прагу. На концу предавао је прави члан Збора и доцент свеучилишта у Њујорку, др. Паја Радосављевић о подреклу некојих наших педагошких идеала и новим идеалима развића.

Предавање је праћено с великом пажњом а на концу је скупштина једногласно захвалила предавачу, који је пре тога за главне скупштине „Савеза хрв. учитељских друштава“ држао циклус предавања из експерименталне психологије.

Будући да је тиме био дневни ред посве исцрпен закључи председник и ову свечану седницу захваливши свима, који су је походили, а а напосе дру. Паји Радосављевићу, који је пригодом похода своје домовине учествовао у овој скупштини и држао тако занимљиво предавање.

Педагошки преглед.

Велике народне школе у Данској. У првој половини прошлог века изведене су у Данској јаке политичке промене, на место апсолутизма дошло је уставно стање. Владалац Кристијан VII. ослободио је сељаке и тиме дао јаку политичку моћ једном многобројном сталежу. Ова промена изазвала је потребу да се народно образовање унапреди, да би маса могла правилно употребити ову моћ која јој је дата.

Појавила се идеја, да се оснују велике школе за омладину, како би јој се дало потребно васпитање и просвећеност, које јој је потребно како у друштвеним зборовима, тако и као бирачима.

Ову мисао изнео је Никола Грундвиг проповедник и свештеник, касније почасни епископ. Грундвиг се родио 1783. год. отац му је био свештеник. Кад је свршио основну и средњу школу, дошао је на свеучилиште у Копенхаген и ту учио богословске науке и историју северних народа у Данској, Шведској, Норвешкој и Финској.

По Грундвиговим назорима, доба дечје од 6—12 година није подесно за примање образовања, него је много више подесно доба од 18. па до отприлике 30 године. Он је био противан томе, да се деца у дечачком добу стежу у сколастичке заводе за поправилиште и ишао је за тим, да на основу наставе омладина стече поглед на живот и на свет. Задаћа велике на-

родне школе треба да је, да спреми ђаке са јаком вољом, осведоченим схватањем односа човечанских и грађанских и појимањем свега онога што је добро.

Грундвигова је жива жеља била, да се таква једна школа оснује о државну трошку на острву Сееланду, али је та замисао остала пуста жеља. Но ипак је та жеља нашла толико одзива да се приватним путем скупило толико новца, да се могла отворити велика народна школа у Rödning-у на полуострву Јитланду 1844. год. Томе је помогао Кристијан Флор професор на свеучилишту у Килу, који је ствар одушевлено прихватио. Он се толико одушевио васпитним идејама Грундвиговим да је захвалио на професури и са својом женом, која је била племићка рода, отишао у Rödning, да у заједници живи са ђацима те велике школе, који су већином били из сељачких породица.

План за ову велику школу, био је врло на широко основан. Набављене су научне природописне и повесничке збирке, велика књижница, једном у години ишли су учитељи са ученицима у Копенхаген, да разгледају тамошње музеје и збирке, а ученици су морали остати у школи на науци две зиме и једно лето. Али се одмах у почетку појавиле разне недаће; нарочито су оснивачи дошли до искуства да сасвим прости сељаци с неповерењем гледе у ту народну школу у Rödning-у.

Неколико година касније показао је Кристијан Колд, како да се створи подеснији план за те школе. Као Грундвиг, тако је и Колд изучио богословију. Са дачским пастором Хасом оде у Смирну да обраћа Турке у Хришћанство. Више година живео је тамо као књиговезац; али је убрзо увидео, да је обраћање слабо пробитачан посао. Исто тако увидео је, да би он могао нешто боље радити, него овде с великим напором у раду, привести неколико душа Хришћанству, с тога се врати у Трст, пропутује Австрију и Немачку и дође кући.

На путу своме имао је прилике, да добро упозна живот разних народа, а како је и иначе као домаћи учитељ по угледним породицама познао људе и стекао много искуства за живот, оснује 1850 године, у Ризлингу, селу у Финској другу велику народну школу, у којој је настава била у другом правцу него у оној у Rödning-у. Колд је опазио, да сеоски народ онајвише не пријања одмах за поуку и да га најпре треба за-

грејати за то, пробудити интересовање, што је у свакој настави најважнији предуслов. Осим тога он је ограничио учење на једну зиму. Тиме, и другим изменама постигао је, да су му долазили на науку и сиромашнији сељаци.

Метода Колдова била је проста. Осим најпотребнијег из писања, рачуна и књиговодства, већином се водили разговори. Ово није било одређено по времену. Ако се Колд ноћу пробудио у постељи и добио вољу да говори, тада је тако у постељи причао и диспутовао са својим ученицима до зоре. Он је био од оних великих учитеља у којима је особност, пример и углед све. Истрајно и живо радио је он неуморно да своју школу развије. Имао је ванредан дар, да људе подстакне. Обично је говорио: „Људи су као и сат, док га не навијеш он стоји. Већина их је који стоје, дођу ли код мене ја их навијем.“ Снажан је био у разговору.

Он је о свему говорио, а ни о чему настављао. Између њега и његових слушалаца, није било растојања, нити разлике у мишљењу и изразу, као што је то било између њих и учене господе из друштвених редова. С тога је био тако необичан Колдов утицај.

Знатну новину, увео је Колд касније 1862. год. Поред зимске школе за мушке, завео је и летњу школу за женске (на три месеца.) Истрајним радом побудио је интересовање и у ширим круговима. Број великих народних школа множио се, а нарочито од 1864. године. Те године био је несретни рат Данске с Пруском и Аустријом; и као што то бива да се после неке велике народне несреће, народ препороди, тако је било и овде. Сви редови народни пробудише се, свугде поче цветати у пуном јеку љубав према домовини. Тако дође време да се народ јаче одушеви и за велике народне школе, те се ове брзо подигло високо, а тако дође народ да сазнања, да је ова установа једна народна потреба и да она својим успехом богато награђује сав труд који се око ње уложи.

Многе нове основане велике школе узеше Колдов систем, који се временом у разним правцима усавршио. У свему је развита дошао сам од себе, тако, да је старији правац који је стојао под утицајем Грундвига, у првој линији ишао за религиозним буђењем народа, а каснији млађи правац, далеко више је имао пред очима интелектуално буђење.

(Свршиће се.)

Из школске самоуправе.

Решење епарх. шк. одбора бачког о трошковима за учит. зборове. ЕШО. 557/зап. ех 1908. Председништва учитељских зборова: сомборског, ст. бечејског и новосадског школског среза, на одлуку овога одбора ЕШО. 396. ех 1908. извештавају, да 1.) У годишњем одбору учитељског збора среза сомборског има три члана и два перовође (осим заменика председника). 2.) Одборске седнице држе се редовно двапут преко године (у ванредним случајевима трипут) 3.) За споменуће чланове била би потребна свота за дневнице и путни трошак око 100 круна (путни трошкови не могу се извесно означити јер неки колима долазе.)

1.) Годишњи одбор учитељског збора среза ст. бечејског броји 8 чланова. 2.) Годишњи одбор држи 4 при седнице у години. 3.) За држање сваке оваке седнице треба члановима у име дневнице и путна трошка К. 96, а за све четири седнице К. 384 т. ј. Тристотинеосамдесетчетир круне.

Да се по једном члану управног одбора новосадског среза одреди К. 15. дневнице и путни трошкова. Седнице тога одбора држе се 6 пута годишње, према томе би за 6 чланова а заједну одборску седницу требало К. 90, а за шест седница К. 540, јер тај управни одбор има зам. председника, 2 перовође и 3 члана.

Према исказаним свотама у појединостима, требало би годишње за управне одборе сва три среза свега: 1024 Круне, а свега има 49 општина у епархији које би се имале распорезати.

Управни одбор новосадског школског среза предлаже, да остане по староме у овој ствари. А то из разлога јер тим ће путем доћи ред да свака јача општина сноси трошкове око тога, а мале и сиромашне општине биће поштеђене.

У корист тога говори и та околност, што у неким општинама носе те трошкове и политичне општине, према којима управни одбор не стоји у равноправном положају, те не би могао утицати на правилан ток прикупљања распорезане своте.

У извођењу тога смета и то што се на дуже време не може одредити сталан кључ за прибарање тога разреза, јер средиште управног одбора није увек у једном и истом месту, према томе и чланови управног одбора не могу имати једну исту пашалну своту за путни трошак. А

ако би се распорез ипак спровео новцем да рукује овај ЕШОдбор, а не поједини управни одбори појединих среских зборова.

Одлучено :

Усвојити разлоге управног одбора учитељског збора новосадског школског среза, те остати при досадашњем обичају што се тиче дневница и путна трошка чланова годишњих одбора учитељских зборова среских.

О одлуци овој извести сва три управна одбора учитељских зборова новосадског, ст. бечејског и сомборског школског среза. Из седнице епархијског школског одбора бачког држане у Новом Саду 23. септембра (6. октобра) 1908. године.

Практичне обраде.

Година и годишња доба.

— Адам Пејић — Сарајево.

Трећа лекција.

Б. Водоравни положај.

а.) Постави сада глоб на тачку а тако да му је осовина водоравна према сунцу и да светле зраке падају осовно на екватор! — Тако. Где падају зраке осовно, где већма, а где мање косо? — Испореди дужину дана и ноћи на свим паралелама! — Дан и ноћ су једнако дуги. — Каква би била топлота на земљи, да земља тако стоји према сунцу? — Исто онако, као и при осовном положају. — Где би по томе било живота на земљи? — Тамо, где је умерено топло, на средњим паралелама, као и при осовном положају. — Стоји ли дакле земаљска осовина у тако водоравном положају према сунцу? — Не стоји.

Путује се глобом даље до тачке б, в и г, а поступа се, као и под а.

Који ће да намести у таки положај лопту у води? — Хајде — Н! — (Сад ученик постави лопту, око које је пашир — екваторска равнина у воду тако, да осовина глоба лежи у истој равнини с водом — равнином еклиптике). Како стоји екваторска равнина са равнином еклиптике? — Стоји једна на другој осовно. — Где би било живота на земљи, да равнина екватора стоји осовно на равнини еклиптике? — С обе стране екватора на средњим паралелама, где је умерено топло.

У тврђење. — Кад би земаљска осовина стајала водоравно према сунцу тако, да сунчане зраке падају осовно на екватор, онда би се могло живети само на средњим паралелама с обе стране екватора, као и при осовном положају.

Претрес. — Каква би била топлота на земљи, кад би осовина глоба, имала водораван положај према сунцу? — Где би било живота на земљи? — Одговара ли таки положај данашњем животу на земљи? — Шта из тога закључујемо? —

β.) Поставићемо опет осовину глоба водоравно али сада тако, да је један пол сунцу окренут. Хајде постави га тако — Н! — Како стоји земаљска осовина према сунцу, а како полови? — Покажи границу осветљења! — Куда пролази? — Екватором. — Где би био дан, а где ноћ при таком положају земље према сунцу? — На оној половини до сунца био би вечити дан, а на противној вечита ноћ. — Каква би била топлота на земљи? — На једном би полу била права жега, да би се све стопило, а на другом права зима — вечити лед. — А где би било умерено топло? — Само на малом простору с једне и с друге стране екватора. — Одговара ли таки положај земаљске осовине према сунцу, данашњем животу на земљи? — Шта из тога разбрамо? — Земаљска осовина не стоји ни у водоравном положају према сунцу.

Исти поступак у б, в и г.

Намести мању лопту (земљу) у води у таки положај према већој лопти (сунцу) — Н! — Како стоји равнина екватора насупрам равнине еклиптике? — Стоји опет осовно једна на другој.

У тврђење. — Кад би земаљска осовина стајала водоравно према сунцу, а један пол сунцу окренут, онда би на оној половини земље од сунца био вечити дан и жега, док би на противној страни била вечита ноћ и зима. Само на малом простору земље око екватора било би живота на земљи, док би далеко већи простор био пуст. И овај положај не одговара данашњем животу на земљи, те из тога закључујемо да земаљска осовина не стоји на водоравном положају према сунцу.

Претрес. — Каква би била топлота на земљи, кад би био један пол сунцу окренут? — Где се не би могло живети? Одговара ли водо-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

равни положај осовине данашњем животу на земљи? — Шта из тога разабиремо? —

В. Коси положај.

α.) (Наместим глоб тако да му осовина стоји $23\frac{1}{2}\%$ од осовног положаја; северни пол мора да је окренут на северну страну. Положај глоба приказује положај земље према сунцу 21. марта). Како стоји сад осовина глоба према лампи? — Косо. — Пренеси у мислима на положај земље према сунцу! — Покажи границу осветљења! — Куда пролази? — Меридијанским кругом. — Јесу ли по томе дан и ноћ једнако дуги на обим половинама земље? — Јесу. — Како падају зраке на екватору како на средње паралеле, а како на полове? — Каква је по томе топлота на земљи? — Имали разлике у топлоти на северној и јужној половини земље? — А имали разлике у дужини дана и ноћи?

β.) Помичи глоб окрећући га око осовине до тачке б! — Како сада стоји земаљска осовина према сунцу? — Опет косо. — Који је пол ближе сунцу? — Северни. — Која је половина већма сунцу нагнута? — Како је потом осветљена северна половина земље, а како јужна? — Где је топлије: на северној или на јужној половини земље? — На северној. — Покажи границу осветљења? — Пролази ли меридијанским кругом? — Не пролази. — Шта из тога закључујемо? — Дан и ноћ нису једнако дуги на обим половинама земље. — Испореди дужину дана и ноћи на северној половини земље! — Дан је дужи, а ноћ је краћа. — Како је на јужној половини? — Ноћ је дужа, а дан краћи. — Је ли се то догађало при осовном и в доравном положају? — Шта је узроком да је на северној половини земље дан дужи, а ноћ краћа, док је на јужној половини обротно? — Коси положај земаљске осовине према сунцу. — Јест, погодио си! У тачки а били су дан и ноћ једнако дуги, на свим паралелама, а у тачки б нису једнаки. — Видимо дакле, да је у кратко време настала промена у дужини дана и ноћи у обим половинама земље. Каква је према томе топлота на земљи? — Различита. Шта је свему томе узрок? — Коси положај земаљске осовине према сунцу.

γ.) Сад ћемо помакнути глоб до тачке в. Хајде — Н.! — Како стоји земаљска осовина према сунцу? — Опет косо. — Куда пролази граница осветљења? — Меридијанским кругом. — Шта из тога закључујемо гледе дана и ноћи?

— Дан и ноћ су једнако дуги на свим паралелама. — Која је половина земље већма сунцу нагнута? — Обе једнако. — Каква је стога топлота у обим земаљским половинама? — Једнака. Кад је још била једнака топлота у обим земаљским половинама? — У тачки а. —

б.) Још ћемо помакнути глоб до тачке г. Хајде — Н.! Како сада стоји земаљска осовина према сунцу? — Опет косо. — Која је половина већма сунцу нагнута? — Јужна. — Где је дакле топлије? — На јужној половини. — Пролази ли граница осветљења меридијанским кругом? — Не пролази? — Испореди дужину дана и ноћи на јужној половини земље! — Дан је дужи, а ноћ је краћа. — А на северној? — Дан је краћи, а ноћ дужа. — Шта је томе узрок? — Коси положај осовине према сунцу.

Намести мању лопту (земљу) у води у таки положај према већој лопти (сунцу) — Н.! — Како стоји осовина земље према сунцу! — Косо. — А како стоји равнина екватора према равнини еклиптике? — Наклоњено.

Утврђење. — Ми смо сада дознали да су дан и ноћ некад једнако дуги на обим земаљским половинама, док је некад дан дужи и ноћ краћа и обротно. Дознали смо и то, да је некад једнако топло у обим половинама земље, док је некад топлије на северној половини, него на јужној земаљске осовине према сунцу, јер тога не опазисмо ни при осовном ни при водоравном положају.

Претрес. — Какав положај заузима земаљска осовина према сунцу у а, б, в, г? — Испореди топлоту у обим земаљским половинама у а и б, в и г? — Зашто је једнака топлота у а и в на обим половинама земље? — Зашто је у тачки г топлије на јужној половини земље него на северној? — Зашто је у б хладније на јужној половини земље, него на северној? —

Ш. Испореди осветљење земље при осовном, водоравном и ксом положају земаљске осовине према сунцу? — Реци топлоту на земљи при поменутих положајима земаљске осовине према сунцу! — Испореди дужину дана и ноћи у сва три поменута положаја земаљске осовине према сунцу! — Где би могли људи и животиње живети, те биљке расти при сваком том положају земље према сунцу?

IV. степен. — При осовном и водоравном положају земаљске осовине према сунцу, не би могли људи и животи

тиње живети, као ни биљке расти, не-го само на малом простору земље, док при косом положају земаљске осовине према сунцу могу људи и животиње живети те биљке расти скоро на целој површини земље. — И пошто ми знамо да људи и животиње живе, те биљке расту скоро на целој земљи, то нам је најбољи доказ да земаљска осовина стоји коси према сунцу.

У степен. а) Графички приказ — Хајде да прикажемо цртежом што смо данас научили. Чиме ћемо приказати сунце на табли? — Кружвицом. Цртај! — Чиме ћемо приказати земљин пут око сунца? — Дугуљастом кружницом. — Цртај. — Сад назначи тачке: **а, б, в и г!** — прикажи земљу у тачки **а!** — Сад нацртај осовину, али пази да стоји косо спрам сунца! — Којим смером обилази земља око сунца? — Од запада на исток. — Назначи смер стрелицом! — Који ће сада да нацрта земљу у тачки **б!** — Хајде — **Н!** — Сад нека дође и нацрта земљу у тачки **в** — **Н.**; А ти, **Н**, прикажи земљу у **г!** — Прецртајте то у биљезнице!

б.) Домаћа задаћа. — Израдите тај цртеж на цртаћем папиру!

(Наставиће се.)

Из праксе.

Стрпљење. Није сваки наставни час, час за угледан рад. Где који промаши. Узрок бива или у нама или у деци. И најбољем говорнику не пође за руком свака беседа. — Пази и у школском животу учитељеву тренутци, у којима је неодлучан, сумња или је растројен. Не иде напред. Нешто смета. Нема тачног складног рада. Таки тренутци долазе понављено код читања и рачуна. — Али само треба стрпљења. Само мира и сталожности! Мало по мало појави се складност и такт у раду!

*

Тон у школи. Пази увек на свој тон у школи. Човек лако скрене на погрешан начин, а да и неће, и не примети. Бива да учитељ дође у зловољу, мргодан је, виче, ружи и т. д. Старо ле-

ковито средство против тога је, да помисли: Можда га слуша ко, па можда баш когод ко се разуме у том његовом послу као и он. Гдекоји млађи или старији педагог, чудно би се сам себи (а можда и љутно), кад би једном сам себе могао чути у таквом случају.

*

Лични однос учитељев према деци. Разговарај се и забављај често с децом и ван школе и рада у њој (пред школом, за време одмора). Обиђи где кад оног малишана, који се повукао сам за себе, па седи или стоји где год у страни. Заподени разговор с њиме, ослободићеш га и задобити за свој посао. И себи си добро учинио и њему.

*

Хумор. Сваки учитељ треба да разуме наивност и да има по нешто хумора. Те особине сродиће га с децом природом и многу горчину у раду ублажити, а освежиће душу мале војке. Тај благодатни чинилац у основној настави, не може се дати ни добити, то иде с човеком од колевке. Ко нема тога морао би пазити у колико му је дато да се навикне на њега, само се мора чувати да не пређе у лакрдију. С тога држим да је право имао онај учитељ, који је рекао: „У сваком првом разреду, требало би бар једном недељно да се деца од срца насмеју.“

*

Ситнице. Учитељ мале деце мора у многоме бити ситничар и ошет многим ситницама гледати кроз прсте.

*

Колегијалност. Буди друговима веран и искрен друг. Сматрај сваког као брата, који има исте тежње, исти циљ и исти терет. Био он из забитног села или из престонице, он ти је брат у звању, зато га поштуј и пази. Но при свем том не зидај сувише високо куле на тако звани колегијалитет. У педагошким круговима, ни једна се реч не говори тако често и тако радо, као реч колегијалност. Али и не ретко се дешавају у односу са колегама појаве, (злоба, суревњивост, денунцирање, интриге и т. д.) са којих би се и нехотице морао заштити: „Па где је колегијалност?“

По **F. Wiedemann-у.**

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Извештај о стању школа у епархији темишварској. за год. 1906—1907.

XVIII. *Здравствено стање.* Здравствено стање није било најповољније. Владале су многе различне болести, као: шарлах, дифтерија, ситне богиње, кашаљ, због чега је у више опћина настава услед налога виших политичких власти на краће и дуже време прекидана бивала и школе затворене.

Од трахоме је боловало 232 детета.

XIX. *Спољашње стање школа.* У погледу спољашњег стања школа може се констатовати, да је исто у већим опћинама било добро. И у 1906/7.-ој школ. години на више места је зидано нових зграда или су старе модернизоване. Но има још мањи број и таквих опћина, где треба школска здања или да се изнова зидају или пак да се преудесе. Све такве опћине већ су позване на то.

XX. *Колико је деце имало школ. књиге и другу опрему.* Деца су највише имала сву опрему. У по неким опћинама школ. одбор није ову на време набавио, но може се рећи, да је број тих неуредних школ. одбора сваке године све мањи, а редовно већина школ. одбора набавља све опреме на време.

Остало је без школ. књига 253-оје деце.

XXI. *Колико је потрошено на школе.* Свега је потрошено на школе по исказима 277.544.47 К и то на учила 2166.08 К., на школ. књижице 902.16 К., на школ. опрему сиротој деци 1423 К., на одело сиромашној деци 2130.44 К на шк. намештај 3285.56 К., на зидање и оправке школ. зграде 13285.56.; на шк. врт 588 К.; на огрев школски 1.476.82 К.; на чистћење и послугу 9149.40 К.; на редовну учит. плаћу 167.871.91 К на петогод. доплатке учитељима 19.049 К.; на лични огрев учитељима 6824.92 К.; на награду за пошт. школу 9400 К.; на награду за појање 1443 К.; на одштету за стан и башту 12030 К и на друге разне потребе 18.644.06 К.;

XXII. *Набава училл и намештаја.* Од учила набављене су мапе, слике за очигледну наставу, птице, иконе св. Саве и т. д. а од намештаја скамије столови итд.

XXIII. *Рад м. учитељских зборов.* У целој епархији има свега 13 учит. зборов. Ови су сви заједно држали 71 седницу и донели су свега 473 решења. Рад учит. зборов могао је

бити и обилатаји, и јамачно ће у будуће и бити, док ступи у живот односна наредба високог Школског Савета, по којој ће учитељи бити школски управитељи.

XXIV. *Шта је свршено од наставног градива.* Наставно је градиво у већини опћина све свршено по пропису. По нешто је окраће обрађивано наставно градиво тамо где су школе због заразних болести биле затворене.

Но настава у вртарству и жен. ручном раду, — где је један учитељ у месту — тако важни огранци практичног дела васпитавања, још никако да се свугде подигну на достојну висину, и ма да је школски надзор од своје стране све учинио, да се и ови наставни огранци једном свугде по пропису предају. Истина, у многим опћинама пошло се у овом погледу знатно у напред, али све још није постигнуто. Но ради се и даље, и шат и то што скорије буде.

Истаћи је, да је и ово епархијски фонд притекао у помоћ са новчаном припомоћи, да се ж. ручни рад може предавати у неким опћинама (као нпр. у Лукаревцу и Ђиру) на чем нека је и овде изречена усрдна захваљност.

Опћине где се не предаје вртарство у оскудици школ. врта, ове су: Арад, Арад гај, Врањево, Башахид, Бега Св. Ђурађ, Бока, Вел. Бечкерек, Гад, Деска, Дињаш, Ечка, Кеча, Кнез, Краљевац, Лукаревац, М. Бечкерек, Мокрин, Мунара, Нађфала, Нови Св. Иван, Оросламош, Парац, Печка, Санад, Саравола, Сока, Срп. Вел. Св. Миклуш, Срп. Ченеј, Срп. Чанад, Станчево, Тараш, Темишвар, Тиса Св. Миклуш, Тиса-Хиђош, Толвадија, Т. Бечеј, Т. Кањижа, Хрњаково, Ц. Бара, Чока, Шурјан.

Ж. ручни рад пак не предаје се још у Арад-Гају, Ечки, Кнезу, Краљевцу, Мађ. Чанаду, М. Бечкерек, Нађлаку, Нов. Св. Ивану, Хрњакову, Ц. Бари, Чоки, Шурјану.

XXV. *Још по неке белешке из унутрашњег живота школског.* Записници су по пропису вођени у свима опћинама осим што у по неким опћинама нису вођени записници о свршеном наставном градиву и пошт. школи.

Мушка су деца свугде одељено седела од жен. деце, осим у Ђиру, Иванди, Лукаревцу, Мунари, Кларији и Толвадији где су деца због оскудице у скамјама седела по негде измешано — нарочито мања деца — али се није запазило никакве опасности од тога по морално васпитање.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Пријаве против немарних родитеља подношене су редовно сваког 1. ог и 15. у месецу.

Опћинска поглаварства нису довољно или никако нису поступала против немарних родитеља у Варјашу Гаду, Карлову, Мађ. Чанади, Ман. Св. Ђурђу, Меленцима, Мокрину, и Тарашу, и ма да је свугде од стране поглаварства потврђиван пријам пријаве.

Инвентар школски у реду је у већини опћина, осим што није био у реду у Гаду, Канаку, Карлову, Камер. Св. Ђурђу, Печки, и Толвадији.

Врло ретко где има школ. хроника, сломеница, читуља, школ. законик.

XXVI. *Где нема школ. књижица.* Нема их у Батањи, Беодри Варјашу, Врањеви, Бали, Ечки, Камер. Св. Ђурђу, Кечи, Краљевцу, Куману, Моноштору, Нађфали, Фењу.

По негде списак књига у школ. књижици није у реду, те су у том погледу органи надзора школског вршили дужност, а тако исто и тамо, где нису били у реду списи у архиви.

XXVII *О потврди специјалних наставних планова и распореда часова.* Ови у смислу 20. §-а Школ. Уредбе од 1872. године нису поднашани Епарх. школ. одбору, јер је звање епарх. школ. референта тако преоптерећено послом, да би апсолутно немогуће било подврћи темељној оцени и исправама преко 200 специјалних наставних планова и толико распореда часова. Надзор врх тога вођен је од ових органа, који су подручне школе походили и надзор у њима у сваком погледу вршили.

Састављање, управо подела пак наст. основе на седнице, дане и часе тако рећи редовно је илузорна ствар, јер у нашим школама, где је толико неоправданих изостајања, немогуће је довести у склад специјалну наставну основу са неуредним полагањем школе. Тако би та специјална наставна основа остала већином само само на папиру. Због тога је се и подручно учитељство на својим учит. зборовима редовно изјашњавало против тога, да се та специјална наст. основа гради. Кад додам још то, да и тако славан педагог као што је Хербарт каже, да се настава не може стезати уз извесно време, онда се може видети, да чак и кад су ту све погодбе за успешан рад у школи: уредно полагање школе, уредно набављање шк. књига и т. д. као што је то на пр. у немачким школама, да су специјални наст. планови и онда илузорна ствар.

Моје је уверење, да се одредбом 20. ог §-а Школ. Уредбе из 1872. год. није ни мислило то, да се ти специјални планови граде на седмице и дане, него да се специјализује: што ће се у којем разреду од наставног градива предавати; јер пре Школ. Уредбе није било тачно прописане наставне основе за све подручне школе, него су поједини школски одбори то наставно градиво по своме схваћању установљавали. За доказ томе позваћу се на штампани Наставни Нацрт, што је издао на основу закључка заједничког српског школ. одбора у Темишвару од 30. априла и 3. маја 1871. год. под бр. 11., којим се упућује: који се наставни предмет и шта се из којих има предавати у темишварским срп. нар. школама. Тако су и други м. школски одбори издавали наставне нацрте за своје школе, па је по том мишљењу и 20. §. Школ. Уредбе то тражио.

Но ако су високославни Школски Савет или славна Епарх. Скупштина тога уверењем, да се специјални наст. планови имају подељено на седмице дане и часове и са распоредима часова поднашати Епарх. школ. одборима на увид, оцену и исправама, онда учтиво молим, да се референтском звању додели знатнија помоћ у писарници, јер је под погодбама, које сада владају у писарници, потпуно немогуће и овај посао извршивати. А да се ти специјални наставни планови тек само ради одредбе 20. §-а Школ. Уредбе подносе и после прегледа и исправке у архиви стављају, то некако не води к циљу.

Ако би се пак одустало од тога, да се ти специјални наставни планови и распореди часова подносе на одобрење, онда би по досадашњој пракси епарх. школ. референт и други одређени надзорни изасланици приликом похађања школа прегледали и нацрте о подели наставне грађе и распореди часова те би их према потреби и исправљали.

(Наставиће се.)

Преглед књига.

Serbisches Schulwesen. W. Bakitsch. Sonderabdruck aus W. Reins Encyclopäid. Handbuch d. Pädagogik, 2. Aufl.

Г. Др. В. Бакић написао је у Рајновој Енциклопедији одељак о српском школству. У тој радњи говори се о српском школству до 15. века, затим од 15. до 18. века; и о срп. школству у 19 и 20. веку.

Прегледно је изнесен развитак српских школа у Србији, Црној Гори, Аустро Угарској и Турској Уз развитак школа дотакао се и просветних удружења, те споменуо рад Академије (некадашњег Ученог Друштва), Матице Српске, Народног Позоришта, Народне Библиотеке, Музеја, женских задруга и сличних установа. У одељку за оностране школе истакао рад У. Несторовића, Ђ. Натошевића, Н. Вукићевића, и Платона Атанацковића. Нарочито је истакао праву организацију наших школа, која је почела радом Натошевићевим 1857. год., држањем предавања о новом методу и школској дисциплини. Споменуо његов књижевни рад на том пољу и оснивање „Школ. Листа“ 1858. год. Затим изнео нову организацију на основу Школ. Уредбе.

Сва грађа како по унутрашњем, тако и спољашњем уређењу школа, приказана је лепо, зналачки и можемо се радовати, да смо и ми Срби у том знатном делу Рајновом оцртани правилно, из чега ће просвећени свет на западу моћи сазнати, да и наша просвета није од јуче, и није заостала од њихове у оној мери, како се то често криво мисли код тих западних народа. Можемо, дакле, бити захвални госп. Др. Бакићу на томе раду и једино што би га умолили, то је: да при новом издању дотичне свеске, допуни тај свој рад податцима о српском учитељству у погледу организације, јер не видимо да је у радњи својој изнео развитак бар „Учитељског Удружења“ у Србији, ако не и оних младих организација по другим крајевима.

Приближује се крај године, а дужници „Шк. Гласника“ слабо се сећају своје дужности. Стара болест појављује се и овде те прети да угуши лист. „Шк. Гласник“ је покренут да послужи школи и учитељству и настојао је до сада, да ту своју задаћу врши како треба. Немарним плаћањем претплате и нешиљањем претплате никако, и покрај најбоље воље не може се ни један, па ни овај лист одржати. А ваљда је право да учитељи који сваку друштвену установу помажу, бар у првом реду сете се својих установа, па и својих

учитељских и школских листова и толико их бар претплатом помогну да се одрже.

Ми знамо да је досадно читаоцима читати сваки час апел на дужнике, с тога им нисмо досађивали, него смо издржали и издржаћемо још оне издатке, који су потребни за овакав лист, али држимо да је крајње време, да се и дужници сете своје дужности.

Молимо и оне претплатнике који су један део претплате послали, да нам мире заосталу претплату. Крајње је време!

Уредништво и администрација
„Школског Гласника.“

БЕЛЕШКЕ.

Прекинута настава у новосадским основним школама. У новосадским основним школама почела је настава о. г. за месец дана касније него што је прописано, јер је међу децом владао шарлах. Но тек што се настава редовно започела, појавио се шарлах у јачој мери, с тога је варошки магистрат издао наредбу, да се све основне школе у Новом Саду распусте на неодређено време.

Анафалетски течај у Сентомашу. Школски одбор срп. цркв општине у Сентомашу, решио је, да за одрасле анафалете Србе и за оне момке, и девојке испод 15 година, који не знају читати и писати, отвори школу, која би се недељом по подне држала.

Учитељски дневни лист. Главни одбор Учит. Удружења у Србији поднео је предлог летошњој скупштини, да се покрене још један лист, који би по могућству излазио и сваки дан, а расправљао питања друштвена и заступао интересе школе и учитељства. Скупштина је усвојила овај предлог и покренуће такав лист у споразуму са учитељским друштвима. Немачки учитељи имају такав свој дневник који излази у Шпандави код Берлина. Нема сумње да би и у Србији такав лист имао будућности, само ако га учитељство прихвати као што треба.

Српска Књижевна Задруга. За добротворе Српске Књижевне Задруге, уписали су се: г. Ста-

нимир Ј. Кретић, трговац у Руми, преко повереника г. Душана Поповића, учитеља; г. Чедомиљ Гагић, виши инжењер у Ваљеву, преко повереника, г. Андре Гроздановића, књиговође; г. др. Паја Марјановић адвокат у Панчеву, преко повереника г. Вељка Константиновића, учитеља; Округ топлички, непосредно; г. Момир Николић, апотекар у Краљеву, преко повереника г. Богдана Миловановића учитеља; г. Душан Томић, трговац у Обреновцу, преко повереника г. Косте Зега, књиговође. Окружни школски референт за округ тимочки г. Милан Аравђеловић послао је оснивачке улоге за школе за 38 XVII и 28 XVI кола; окружни школски референт за округ крушевачки г. Стеван Живојновић за 15 XVII кола. Примеру ових референата, свађако ће следовати и сви остали школски референти, како ни једна српска школа не би остала без издања задругиних.

Словеначка дружба св. Ђирила и Метода издржавала је прошле године 15 забавишта у којима је било 425 м. и 489 ж. деце, осим тога 5 школа са 10 разреда у којима је било 1081 дете. У Трсту је било у друштвеним школама 787 деце. На свима тим школама било је 55 учитељских снага. Друштво има до 8000 чланова у 168 месних одбора. У год. 1907. било је примање 95.151 К, а издавање 76.000 К, сво имање износи 193.000 К. Но слична немачка и талијанска друштва су много јача. Немачко друштво „Südmarke“ има 50.000 чланова, а 260.000 К годишњег прихода; имање му је око 554.000 К. Друштво то издало је прошле године на понемчавање доњоштајерских словенских школа 150.000 К. Помаже немачке школе и купује за Немце словеначке поседе.

Чешка деца у бечким школама. Год. 1906. било је у бечким општинским школама 11.168 чешке деце. Кад би се по постотку узело, требало би да у Бечу има 25 школа са чешким наставним језиком; ако се узму у рачун и приватне школе, онда би требало да има најмање 30 школа с чешким наставним језиком.

Куповање деце за школу. Немачки агитатори у Гринвалду у Моравској куповали су за 20 К чешку децу да иду у тамошњу немачку школу. Нашло се неколико родитеља који се дали подмитити.

Учитељи заступници. Од 19 заступника за истарски сабор, додељених по новој реформи хрватско-словенској странци у Истри, изабрана

су и два учитеља: Аугуст Рајчић, управитељ школе у Опатији и Јосип Валентић, учитељ у св. Антону.

Берлинско немачко удружење недавно је отворило нов друштвени дом. Вредност дома је 3 милијуна марака. Министар просвете помогао је удружење да дође до хипотекарног зајма за кућу и био је присутан при отварању дома.

Ја изазивање Ј. З. Медурића.

Јован З. Медурић не може да побије оне тврдње што су изнесене у записнику новосадског среског учитељског збора, а не може ни то да докаже, да је неправилно становиште „Шк. Гласника“ у питању заједничке седнице среских учитељских зборована, па се једи и да би нашао себи повољна излаза, он у 230. бр. „Браника“ ружењем изазива мене да се мало просвађа и да се да чути у новинама Ја нећу ту услугу да му учиним. Та ко би још на ту жељу пристао да се с Медурићем свађа!

Ђ. Мисајловић, учитељ
и власник „Шк. Гласника.“

Нове књиге.

Magyar nyelvgyakorlatok a harmadik elemi osztály számára. Irta Jovanovics Ljubomir. Vetsetz 1903. Вежбања у мађарском језику за III. основни разред.

Rövid kivonat történelem és alkotmánytanból, a magyar-szerb tannyelvű elemi iskolák számára kidolgozva. Кратак извод из повеснице и устава, израђен за основне школе срп.-мађ. језика.

Буквар и Упутство за рад фонетичким букваром, написао Милан Косановић учитељ. Београд. 1908. Цена Буквару 50 пара, а Упутству 70 пара.

Збирка композиција, Ј. Урбана, св. II, Цена 3. дин. Београд, 1908. Изд. Књижаре Мите Стајића.

Одговори уредништва.

У II. свесци листа „Српске Школе“ у Сарајеву, изишла је рецензија на „Школ. Гласник.“ У њој се спомиње чланак „Лав Толстој“ из 14. бр. „Шк. Гл.“ и нагађа се да је тај чланак писао госп Ђ. Поповић, гл. школ. референт. Овим изјављујемо, да тај чланак није писао госп. Ђ. Поповић. Према томе и рецензентово апострофирање „Шк. Гласника“ није умесно.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА